

Μαγικό
TIMES

Συναρπαστικό
SAN FRANCISCO CHRONICLE

Απόλυτα ποιητικό
DAILY MAIL

Καθηλωτικό
VOGUE

ΟΙ ΑΝΘΡΩΠΟΙ ΣΤΑ ΔΕΝΤΡΑ

Μετάφραση: Μαρία Ξυλούρη

HANYA YANAGIHARA

ΑΠΟ ΤΗ ΣΥΓΓΡΑΦΕΑ ΤΟΥ ΜΠΕΣΤ ΣΕΛΕΡ ΛΙΓΗ ΖΩΗ

ΜΕΤΑΙΧΜΙΟ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Πρόλογος του δρα Ρόναλντ Κουμποντέρα

ΤΑ ΑΠΟΜΝΗΜΟΝΕΥΜΑΤΑ ΤΟΥ Ε. ΝΟΡΤΟΝ ΠΕΡΙΝΑ

επιμέλεια: δρ Ρόναλντ Κουμποντέρα

ΜΕΡΟΣ Ι: Το Ρέμα

ΜΕΡΟΣ ΙΙ: Ποντίκια

ΜΕΡΟΣ ΙΙΙ: Οι Ονειροβάτες

ΜΕΡΟΣ ΙV: Η Ένατη Καλύβα

ΜΕΡΟΣ V: Το Πρώτο Παιδί

ΜΕΡΟΣ VI: Βίκτορ

ΜΕΡΟΣ VII: Μετά

Επίλογος του δρα Ρόναλντ Κουμποντέρα

Υστερόγραφο

Παράρτημα

19 Μαρτίου 1995

ΚΑΤΑΞΙΩΜΕΝΟΣ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΑΣ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΟΣ

ΜΕ ΚΑΤΗΓΟΡΙΕΣ ΣΕΞΟΥΑΛΙΚΗΣ ΚΑΚΟΠΟΙΗΣΗΣ

ASSOCIATED PRESS

Μπεθέοντα, Μέριλαντ. – Ο δρ Έιμπραχαμ Νόρτον Περίνα, ο καταξιωμένος ανοσιολόγος και επίτιμος διευθυντής του Κέντρου Ανοσολογίας και Ιολογίας του Εθνικού Ινστιτούτου Υγείας στην Μπεθέοντα του Μέριλαντ συνελήφθη χθες κατηγορούμενος για σεξουαλική κακοποίηση.

Στον δρα Περίνα, 71 ετών, απαγγέλθηκαν τρεις κατηγορίες βιασμού, τρεις κατηγορίες αποπλάνησης ανηλίκου, δύο κατηγορίες απόπειρας σεξουαλικής βιαιοπραγίας και δύο κατηγορίες έκθεσης ανηλίκου σε κίνδυνο. Οι κατηγορίες προήλθαν από έναν εκ των θετών γιων του δρα Περίνα.

«Οι κατηγορίες αυτές είναι ψευδείς» είπε ο δικηγόρος του Περίνα, ο Ντάγκλας Χίντλεϊ, σε χθεσινή του δήλωση. «Ο δρ Περίνα είναι εξέχων και ιδιαίτερα έγκριτο μέλος της επιστημονικής κοινότητας, και επιθυμεί διακαώς την επίλυση τούτου του θέματος το γρηγορότερο δυνατό ώστε να επιστρέψει στο έργο του και στην οικογένειά του».

Ο δρ Περίνα κέρδισε το βραβείο Νόμπελ Ιατρικής το 1974 για την ταυτοποίηση του συνδρόμου της Σελήνης, μιας πάθησης που επιβραδύνει το γήρας. Η πάθηση, κατά την οποία το σώμα του θύματος διατηρείται σε σχετική νεότητα την ίδια στιγμή που ο νους του εκφυλίζεται, εντοπίστηκε στον λαό των Οπαΐβου'έκε του Ιβουΐβου, ενός εκ των τριών νησιών της μικρονησιακής χώρας του Ουΐβου. Μεταδιδόταν με την κατανάλωση μιας σπάνιας χελώνας, της οποίας το όνομα έδωσε ο δρ Περίνα στη φυλή και της οποίας η σάρκα ανακαλύφθηκε πως αδραντοποιεί την τελομεράση, το φυσικό ένζυμο που διασπά τα τελομερή και επομένως περιορίζει τον αριθμό των διαιρέσεων στα κύτταρα. Άτομα που πάσχουν από το σύνδρομο της Σελήνης –το οποίο πήρε το όνομά του από την αθάνατη και αιωνίως νέα θεά του φεγγαριού στην ελληνική μυθολογία– βρέθηκε ότι μπορούν να ζήσουν για αιώνες με την

πάθηση. Ο Περίνα, που πρωτοπήγε στο Ου'ίβου ως νεαρός γιατρός με τον γνωστό ανθρωπολόγο Πολ Τάλεντ το 1950, πέρασε πολλά χρόνια στα νησιά διεξάγοντας επιτόπια έρευνα. Εκεί ήταν που υιοθέτησε και τα 43 του παιδιά, πολλά εξ αυτών ορφανά ή γιοι και κόρες φτωχών μελών της φυλής των Οπα'ίβου'έκε. Αρκετά από αυτά τα παιδιά βρίσκονται, επί του παρόντος, υπό την επιμέλεια του Περίνα.

«Ο Νόρτον είναι υποδειγματικός πατέρας και ιδιοφυές μυαλό» δήλωσε ο δρ Ρόναλντ Κουμποντέρα, επί χρόνια ερευνητικός συνεργάτης στο εργαστήριο του Περίνα και από τους στενότερους φίλους του επιστήμονα. «Είμαι απολύτως βέβαιος πως οι γελοίες αυτές κατηγορίες θα αποσυρθούν».

3 Δεκεμβρίου 1997

ΔΙΑΚΕΚΡΙΜΕΝΟΣ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΑΣ, ΝΟΜΠΕΛΙΣΤΑΣ, ΚΑΤΑΔΙΚΑΖΕΤΑΙ ΣΕ ΦΥΛΑΚΙΣΗ

REUTERS

Μπεθέοντα, Μέριλαντ. – Ο δρ Έιμπραχαμ Νόρτον Περίνα καταδικάστηκε σήμερα σε 24 μήνες φυλάκισης στο Πειθαρχικό Κατάστημα Φρέντερικ.

Στον δρα Περίνα απονεμήθηκε το βραβείο Νόμπελ Ιατρικής το 1974 για την απόδειξη ότι η κατανάλωση μιας εξαφανισμένης πλέον χελώνας από τη μικρονησιακή χώρα του Ου'ίβου αδρανοποιούσε την τελομεράση, που περιορίζει τον αριθμό των διαιρέσεων στα κύτταρα. Η πάθηση, που είναι γνωστή ως σύνδρομο της Σελήνης, ανακαλύφθηκε πως μεταδίδεται σε διάφορα θηλαστικά, συμπεριλαμβανομένου και του ανθρώπου.

Ο Περίνα ήταν μεταξύ των ελάχιστων Δυτικών στους οποίους παραχωρήθηκε πλήρης πρόσβαση σε αυτό το τόσο απομονωμένο και μυστικοπαθές νησί, και το 1968 υιοθέτησε το πρώτο από 43 συνολικά παιδιά από τη χώρα, τα οποία μεγάλωσαν όλα στο σπίτι του στην Μπεθέοντα. Πριν από δύο χρόνια, ο Περίνα κατηγορήθηκε για βιασμό και έκθεση ανηλίκου σε κίνδυνο· κατηγορός του είναι ένα από τα θετά του παιδιά.

«Πρόκειται για μεγάλη τραγωδία» δηλώνει ο δρ Λούις Άλτσουρ, ο διευ-

θυνητής του Εθνικού Ινστιτούτου Υγείας, όπου εργαζόταν ο δρ Περίνα επί σειρά ετών. «Ο Νόρτον είναι σπουδαίο μυαλό και ταλέντο, και πραγματικά ελπίζω ότι θα μπορέσει να λάβει τη θεραπεία και τη βοήθεια που έχει ανάγκη».

Ούτε ο Περίνα ούτε ο δικηγόρος του ήταν διαθέσιμοι για δηλώσεις.

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Είμαι ο Ρόναλντ Κουμποντέρα – μόνο, όμως, για τα ακαδημαϊκά περιοδικά. Για όλους τους άλλους, είμαι ο Ρον. Ναι, είμαι ο δρ Ρόναλντ Κουμποντέρα για τον οποίο σίγουρα έχετε διαβάσει στα περιοδικά και στις εφημερίδες. Όχι, δεν είναι όλες οι ιστορίες αλήθεια – σπανίως είναι, φυσικά.

Στην περίπτωση μου όμως οι πιο σημαντικές είναι αλήθεια, και είμαι περήφανος γι' αυτές. Είμαι περήφανος, για παράδειγμα, που έχω την όποια σχέση με τον Νόρτον (και υπόψη, μόλις δεκαοκτώ μήνες πριν δεν θα χρειαζόταν καν να το πω αυτό), τον οποίο γνωρίζω από το 1970, όταν ξεκίνησα να δουλεύω στο εργαστήριό του στην Μπεθέοντα του Μέριλαντ, στο Εθνικό Ινστιτούτο Υγείας. Ο Νόρτον τότε δεν είχε κερδίσει ακόμη το βραβείο Νόμπελ, ήδη όμως το έργο του είχε φέρει επανάσταση στην ιατρική κοινότητα, αλλάζοντας για πάντα τον τρόπο που οι μελετητές θα αντιλαμβάνονταν τους τομείς της ιολογίας και της ανοσολογίας, όπως επίσης, θα πρέπει να ειπωθεί, και της ιατρικής ανθρωπολογίας. Είμαι επίσης περήφανος που, αφού δημιουργήσαμε μια συναδελφική σχέση, ξεκινήσαμε μια εξίσου έντονη φιλία· πράγματι, η σχέση μου με τον Νόρτον είναι η πιο ουσιαστική που έχω βιώσει ποτέ. Μεγαλύτερη σημασία έχει ωστόσο ότι είμαι περήφανος που μετά τα συμβάντα των περασμένων δυο ετών, είμαι ακόμη φίλος του, και εκείνος είναι ακόμη φίλος μου.

Όχι, φυσικά, ότι είχα την ευκαιρία να μιλώ ή να επικοινωνώ με τον Νόρτον όσο συχνά θα ήθελα – ή, αναμφίβολα, όσο θα ήθελε κι εκείνος. Είναι παράξενο και μοναχικό πράγμα το να μην τον

έχω κοντά μου. Στην πραγματικότητα, ώσπου να μετακομίσω εδώ¹ γύρω στους δεκαέξι μήνες πριν –έναν μήνα μετά την καταδίκη του Νόρτον– δεν πιστεύω πως, στη φυσική ροή των καθημερινών γεγονότων και τα λοιπά, είχαμε περάσει παραπάνω από δύο μέρες μακριά ο ένας από τον άλλον. Ίσως ούτε καν τόσο. (Φυσικά, εξαιρώ ειδικές περιπτώσεις, όπως οι περιστασιακές μου διακοπές με την τότε σύζυγό μου, ή ταξίδια που κάναμε ανεξάρτητα ο ένας από τον άλλο για γεγονότα όπως κηδείες και γάμοι κ.λπ. Ακόμα όμως και σ’ εκείνες τις περιστάσεις, προσπαθούσα να επικοινωνώ μαζί του καθημερινά, είτε μέσω τηλεφώνου είτε μέσω φαξ.) Το ζήτημα είναι ότι το να μιλώ με τον Νόρτον, το να δουλεύω με τον Νόρτον, το να είμαι με τον Νόρτον ήταν απλώς ένα κομμάτι της καθημερινότητάς μου, με τον ίδιο τρόπο που κάποιοι άνθρωποι βλέπουν τηλεόραση καθημερινά ή διαβάζουν εφημερίδα καθημερινά: ένα από εκείνα τα αδιάφορα και ωστόσο όχι ασήμαντα τελετουργικά, ένα τελετουργικό που σε διαβεβαιώνει ότι η ζωή προχωρά κατά το αναμενόμενο. Όταν όμως ένας τέτοιος ρυθμός ξαφνικά διαταράσσεται, δεν αναστατώνεσαι απλώς, ξεριζώνεσαι. Έτσι νιώθω τον τελευταίο ενάμιση χρόνο πάνω κάτω. Τα πρωινά ξυπνώ και ξεκινώ τη μέρα μου όπως πάντα, τα βράδια όμως απaráλλακτα καθυστερώ να πέσω για ύπνο, τριγυρνώ στο διαμέρισμά μου, κοιτάζω έξω στη νύχτα, αναρωτιέμαι τι έχω ξεχάσει. Σημειώνω τις δεκάδες μικροσκοπικές αγγαρείες που ολοκληρώνω, αστόχαστα, μια τυπική μέρα –άνοιξα και απάντησα τα γράμματα; τήρησα τις προθεσμίες; κλείδωσα τις πόρτες;– ώσπου τελικά, δυστυχώς, πέφτω στο κρεβάτι. Μόνο στα χείλη του ύπνου είναι που θυμάμαι ότι το ίδιο το σχήμα της ζωής μου έχει αλλάξει, και τότε βιώνω μια σύντομη στιγμή μελαγχολίας. Θα νόμιζε κανείς πως θα ήμουν σε θέση πλέον να αποδεχτώ ότι οι συνθήκες της ζωής του Νόρτον, και κατ’ επέκταση και της δικής μου, έχουν αλλάξει,

1 Στο Πάλο Άλτο της Καλιφόρνια, όπου κατέχω την έδρα Τζον Μ. Τόρανς στο Τμήμα Ανοσολογίας της Ιατρικής Σχολής του Πανεπιστημίου του Στάνφορντ.

κάτι όμως μέσα μου αντιστέκεται· ήταν, στο κάτω κάτω, μέρος της ρουτίνας μου σχεδόν για τρεις δεκαετίες.

Αν όμως η ζωή είναι μοναχική για μένα, για τον Νόρτον είναι απείρως μοναχικότερη. Όταν τον σκέφτομαι σ' εκείνο το μέρος, απλουστάτα θυμώνω: ο Νόρτον δεν είναι πια νέος, ούτε υγιής, και η φυλάκιση καθόλου αρμόζουσα ή λογική τιμωρία δεν φαίνεται.

Γνωρίζω ότι η πεποίθηση αυτή είναι άποψη της μειοψηφίας. Έχω χάσει τον λογαριασμό των φορών που έχω προσπαθήσει να εξηγήσω τον Νόρτον –την ανθρωπιά του, την ευφυΐα του, την ιδιαιτερότητά του– σε φίλους, συναδέλφους και δημοσιογράφους (και δικαστές, ενόρκους και δικηγόρους). Πράγματι, έχουν υπάρξει πολλές φορές αυτούς τους τελευταίους δεκαέξι μήνες που μου θυμίζουν την προδοσία των πρώην φίλων του Νόρτον, πόσο γρήγορα ξέχασαν και εγκατέλειψαν έναν άνθρωπο τον οποίο ισχυρίζονταν πως αγαπούσαν και σέβονταν. Μερικοί φίλοι –άνθρωποι που ο Νόρτον γνώριζε και με τους οποίους συνεργαζόταν επί δεκαετίες– σχεδόν εξαφανίστηκαν μόλις απαγγέληκαν οι κατηγορίες σε βάρος του. Χειρότεροι, ωστόσο, ήταν εκείνοι που τον εγκατέλειψαν αφότου κρίθηκε ένοχος. Θυμήθηκα, τότε, πόσο άπληστοι και διπρόσωποι είναι οι περισσότεροι άνθρωποι.

Βγαίνω, όμως, εκτός θέματος. Μια από τις πρωταρχικές δυσκολίες της φυλάκισης για τον Νόρτον είναι η μάχη με την έντονη μονοτονία που αναπόφευκτα έχει καταλήξει να ορίζει την κατάστασή του. Οφείλω να παραδεχτώ ότι εξεπλάγην λίγο όταν άρχισε, μέσα σε λιγότερο από έναν μήνα της ποινής του, να παραπονιέται για παραλυτική βαρεμάρα. Ανέκαθεν ήταν ένα από τα προσφιλέστερα όνειρα του Νόρτον –το όνειρο, νομίζω, πολλών ιδιοφυών και πολυάσχολων ανδρών– ότι κάποιο μήνα, ή κάποιο χρόνο, θα βρισκόταν σ' έναν ζεστό τόπο δίχως καμία απολύτως δέσμευση. Δεν θα είχε ομιλίες να δίνει, άρθρα να επιμελείται ή να γράφει, φοιτητές να διδάσκει, παιδιά να φροντίζει, έρευνα να διεξάγει· μόνο μια κενή, επίπεδη έκταση ανοιχτού χρόνου, τον οποίο θα ήταν ελεύθερος να γεμίσει όπως επιθυμούσε. Ο Νόρτον ανέκαθεν

μιλούσε για τον χρόνο ως θάλασσα, μια απλωσιά αδειοσύνης σαν καθρέφτης, ατέλειωτη, και πράγματι το όνειρο αυτό –«θαλασσινό χρόνο» το αποκαλούσε– έγινε ενός είδους αστείο, ένας σύντομος τρόπος για να μιλήσει για θέματα με τα οποία ήλπιζε να ασχοληθεί μια μέρα, όμως δεν είχε τρόπο να τα αναλάβει την παρούσα στιγμή. Και έτσι ορκιζόταν: στον θαλασσινό του χρόνο θα καλλιεργούσε τροπικές φτέρες. Στον θαλασσινό του χρόνο θα διάβαζε βιογραφίες. Στον θαλασσινό του χρόνο θα έγραφε τα απομνημονεύματά του. Κανείς, πόσο μάλλον ο Νόρτον, δεν πίστευε ποτέ πως θα έφτανε πράγματι η στιγμή που θα διέθετε θαλασσινό χρόνο, τώρα όμως, φυσικά, τον διαθέτει, μείον τη ζεστή τοποθεσία και την ευχάριστη, τεμπέλικη αποχαύνωση με την οποία συνδέουμε στον νου μας την αδράνεια που έχει με κόπο κερδηθεί. Δυστυχώς όμως, φαίνεται πως ο Νόρτον ίσως απλώς να μην είναι φτιαγμένος για ελευθερία χρόνου· πράγματι, είναι βασανιστική γι' αυτόν (αν και βεβαίως παραδέχομαι ότι ένα μεγάλο κομμάτι όλου αυτού ίσως να αποδίδεται στις ατυχείς συνθήκες υπό τις οποίες του δόθηκε αυτή η ελευθερία χρόνου). Σε ένα πρόσφατο γράμμα έγραψε:

Ελάχιστα έχω να κάνω εδώ, και, από ένα σημείο και μετά, ακόμα λιγότερα να σκεφτώ. Ποτέ δεν συλλογίστηκα πως μπορεί να βρισκόμουν σε τέτοια κατάσταση, τόσο εξαντλημένος, πραγματικά, που νιώθω αφημαγμένος, όχι από αίμα μα από σκέψη. Βαρεμέρα – πάντα νόμιζα, αλήθεια, πως θα εκτιμούσα ιδιαίτερα μια περίοδο ακατάπαυστου κενού, ότι εύκολα θα το γέμιζα. Ο χρόνος, όμως, συνειδητοποιήσα, δεν προορίζεται για να τον γεμίζουμε σε τόσο μεγάλα, άδεια κομμάτια: μιλάμε για διαχείριση του χρόνου, πρόκειται όμως για το αντίθετο – οι ζωές μας είναι γεμάτες ασχολίες επειδή αυτές οι λεπτές φλοίδες χρόνου είναι όλο κι όλο ό,τι μπορούμε να ελέγξουμε.²

Φαίνεται σοφή σκέψη.

Όμως παρά την προφανή δριμύτητα των συνθηκών στις οποίες

2 Ο Ε. Νόρτον Περίνα στον Ρόναλτ Κουμποντέρα, 24 Απριλίου 1998.

βρίσκεται τώρα ο Νόρτον, υπάρχουν κάποιιοι που είχαν το θράσος να υπαινιχθούν ότι θα έπρεπε να είναι ευγνώμων γι' αυτό που θεωρούν επιείκεια της παρούσας κατάστασής του, υπαινιγμός που δεν φαίνεται απλώς ανόητος, μα και σκληρός. Ένας από αυτούς τους ανθρώπους είναι ο Χέρμπερτ Γουέστ (του οποίου το όνομα διστακτικά άλλαξα), άλλος ένας ερευνητικός συνεργάτης του Νόρτον από τις αρχές του '80, ο οποίος πέρασε από την Μπεθέοντα για να επισκεφτεί τον Νόρτον καθ' οδόν για ένα συνέδριο στο Λονδίνο. Αυτό έγινε πριν από τη δίκη αλλά μετά το κλητήριο θέσπισμα, όταν ο Νόρτον επί της ουσίας ήταν σε κατ' οίκον περιορισμό και τα παιδιά του δεν βρίσκονταν πια υπό την κηδεμονία του. Ο Γουέστ, τον οποίο ανέκαθεν θεωρούσα πιο ανεκτό από πολλούς προηγούμενους συνεργάτες του Νόρτον, έμεινε στον Νόρτον για μια ώρα πάνω κάτω και έπειτα με ρώτησε αν ήθελα να δειπνήσω σε ένα εστιατόριο μαζί του. Δεν το ήθελα ιδιαίτερα (και το βρήκα εξαιρετικά αγενές που με κάλεσε μπροστά στον Νόρτον, στον οποίο, στο κάτω κάτω, δεν επιτρεπόταν να βγει από το σπίτι), ο Νόρτον όμως μου είπε να πάω, ότι είχε κάποια δουλειά που ήθελε να τελειώσει και δεν θα τον πείραζε να μείνει μόνος του.

Έτσι αναγκάστηκα να βγω για δείπνο με τον Γουέστ, και παρόλο που το έβρισκα δύσκολο να μη σκέφτομαι τον Νόρτον, μονάχο στο σπίτι του, καταφέραμε να κάνουμε μια αναπάντεχα ευχάριστη κουβέντα για τη δουλειά του Γουέστ και την εργασία που θα παρούσιαζε στο συνέδριο, και για ένα άρθρο που είχαμε δημοσιεύσει ο Νόρτον κι εγώ στο *Ιατρικό Περιοδικό της Νέας Αγγλίας* πριν τον συλλάβουν, και για κάποιους κοινούς γνωστούς, ώσπου ο Γουέστ είπε, ενώ μας σερβίριζαν το γλυκό, «Ο Νόρτον γέρασε πολύ».

Είπα, «Βρίσκεται σε φρικτή θέση».

«Ναι, φρικτή» μουρμούρισε ο Γουέστ.

«Είναι τεράστια αδικία» είπα.

Ο Γουέστ δεν είπε τίποτα.

«Τεράστια αδικία» επανέλαβα, δίνοντάς του άλλη μια ευκαιρία.

Ο Γουέστ αναστέναξε και σφούγγισε τις άκρες του στόματός

του με τη γωνία της πετοσέτας του, μια χειρονομία σκηνοθετημένη και θηλυπρεπής συνάμα, καθώς και κραυγαλέα, αποκρουστικά αγγλοφιλική. (Ο Γουέστ είχε σπουδάσει –πριν από δεκαετίες, και μόλις για δύο χρόνια– στο Πανεπιστήμιο της Οξφόρδης με υποτροφία Μάρσαλ, πράγμα που είχε ασυνήθιστο ταλέντο να αναφέρει σε κάθε κοινωνική και εργασιακή αλληλεπίδραση). Έτρωγε τάρτα με μύρτιλλα, και τα δόντια του είχαν λεκιαστεί με το μαβί μπλε της μελανιάς.

«Ρον» άρχισε.

«Ναι;» είπα.

«Πιστεύεις ότι το έκανε;» ρώτησε ο Γουέστ.

Πλέον είχα μάθει να περιμένω αυτή την ερώτηση, όπως και τι να λέω σε απάντηση. «Εσύ;»

Ο Γουέστ με κοίταξε και χαμογέλασε, και έπειτα κοίταξε το ταβάνι πριν με ξανακοιτάξει. «Ναι» είπε.

Δεν είπα τίποτα.

«Εσύ όχι» είπε ο Γουέστ, κάπως απορημένα.

Και σε αυτό είχα μάθει τι να λέω. «Το αν το έκανε ή όχι δεν έχει σχέση» είπα. «Ο Νόρτον είναι σπουδαίο μυαλό, και αυτό είναι το μόνο που έχει σημασία για μένα και, θα πρέπει να πω, και για την ιστορία».

Έπεσε σιωπή.

Τελικά ο Γουέστ είπε αμήχανα, «Καλύτερα να πηγαίνω σιγά σιγά. Έχω διάβασμα πριν από την αυριανή πτήση».

«Εντάξει» είπα. Και τελειώσαμε το γλυκό μας σιωπηλοί.

Στο εστιατόριο είχαμε πάει με το αυτοκίνητό μου, και αφού πληρώσαμε για το δείπνο (ο Γουέστ προσπάθησε να με κεράσει, αλλά υπερίσχυσα), πήγα τον Γουέστ πίσω στο ξενοδοχείο του. Στο αυτοκίνητο έκανε κάποιες απόπειρες να πιάσει κουβέντα, οι οποίες με εξόργισαν ακόμα περισσότερο.

Στο πάρκινγκ του ξενοδοχείου, αφού καθίσαμε σιωπηλοί για λίγο, ο Γουέστ με προσμονή, εγώ με θυμό, τελικά έτεινε το χέρι του και το έσφιξα.

«Λοιπόν» είπε ο Γουέστ.

«Ευχαριστώ για την επίσκεψη» του είπα ξερά. «Ξέρω πως ο Νόρτον την εκτίμησε».

«Λοιπόν» επανέλαβε ο Γουέστ. Δεν μπορούσα να καταλάβω αν είχε αντιληφθεί ή όχι τον σαρκασμό μου· όχι, μου φάνηκε. «Θα τον σκέφτομαι».

Άλλη μια παύση.

«Αν κριθεί ένοχος—» άρχισε ο Γουέστ.

«Δεν θα κριθεί ένοχος» του είπα.

«Αν όμως κριθεί» συνέχισε ο Γουέστ, «θα πάει φυλακή;»

«Δεν μπορώ να το φανταστώ» απάντησα.

«Ε λοιπόν, αν πάει» επέμεινε ο Γουέστ και θυμήθηκα πόσο άχαρα φιλόδοξος, πόσο *αρπακτικός* ήταν ως συνεργάτης, και πόσο ανυπομονούσε να φύγει από το εργαστήριο του Νόρτον και να στήσει το δικό του, «τουλάχιστον θα έχει πολύ θαλασσινό χρόνο, έτσι δεν είναι, Ρον;». Συγκλονίστηκα τόσο πολύ από αυτή την επιπολαιότητα, που έμεινα ανήμπορος να απαντήσω. Ενώ καθόμουν εκεί με το στόμα ανοιχτό, ο Γουέστ μου χαμογέλασε, είπε άλλο ένα αντίο, και βγήκε από το αυτοκίνητο. Τον παρακολούθησα που μπήκε από τις διπλές πόρτες του ξενοδοχείου στο ζωηρά φωτισμένο λόμπι, και μετά ξανάβαλα μπροστά το αυτοκίνητο για να επιστρέψω στου Νόρτον, όπου περνούσα τα περισσότερα βράδια. Τους επόμενους μήνες, η δίκη ξεκίνησε και τελείωσε, και έπειτα η καταδίκη ξεκίνησε και τελείωσε, αλλά εξυπακούεται ότι ο Γουέστ ποτέ δεν ξαναήρθε να επισκεφτεί τον Νόρτον.

Όπως έλεγα όμως, όχι, ο κόσμος δεν βλέπει με συμπόνια την τωρινή κατάσταση του Νόρτον. Πράγματι, ο κόσμος τον καταδίκασε και τον απέρριψε πριν τον καταδικάσει και τον απορρίψει επισήμως, νομίμως, ένα σώμα ενόρκων αποτελούμενο από υποτιθέμενους ομοίους του – πώς να είναι άραγε να έχεις τη νοημο-

σύνη του Νόρτον και για την υπόληψή σου και για τη μοίρα σου να αποφασίζουν δώδεκα άχρηστοι (ένας ένορκος, θυμάμαι, ήταν υπάλληλος στα διόδια, ένας άλλος έπλενε σκύλους), των οποίων η απόφαση καθιστά πρακτικά κάθε πρότερό σου επίτευγμα ασήμαντο, αν όχι και παντελώς ανούσιο; Από αυτή την άποψη, άρα, είναι τόσο ανεξήγητο που ο Νόρτον έχει κατάθλιψη, βαριέται και δεν ενδιαφέρεται για τίποτα;

Θα ήθελα επίσης να πω δυο λόγια για τη δημοσιογραφική κάλυψη της δίκης του Νόρτον, διότι φαίνεται ανόητο να αγνοήσω τόσο το πνεύμα, όσο και το εύρος της. Θα πω πρώτα ότι δεδομένης της φύσης των εγκλημάτων για τα οποία κατηγορήθηκε ο Νόρτον, δεν με εξέπληξε στο ελάχιστο ότι τα μέσα έχουν ξοδέψει σελίδες επί σελίδων για ρεπορτάζ τα οποία ξομπλιάζουν, περίτεχνα και με σοκαριστική αδιαφορία για την αλήθεια, τα λιγοστά στοιχεία της προσωπικής ζωής του Νόρτον που ήταν γνωστά στο κοινό. (Ομολογουμένως, τα ρεπορτάζ, μάλλον κακεντρεχώς, παρέθεταν ορισμένα από τα επιτεύγματά του, μόνο όμως για να τονίσουν περισσότερο την υποτιθέμενη μοχθηρία του.)

Θυμάμαι ότι τις μέρες εκείνες που αγρυπνούσα με τον Νόρτον στο σπίτι του ενώ περίμενε τη δίκη του (έξω, μια ομάδα δημοσιογράφων της τηλεόρασης περνούσαν τις δικές τους μέρες συναθροισμένοι στο πεζοδρόμιο στην άκρη του γκαζόν του Νόρτον, τρώγοντας και συζητώντας στον βουερό, γεμάτο έντομα καλοκαιρινό αέρα λες και βρίσκονταν σε πικνίκ), από τα πολλά (ανικανοποίητα, φυσικά) αιτήματα που λαβαίναμε για συνεντεύξεις μονάχα ένα –από το *Playboy*, δυστυχώς– προσκαλούσε τον Νόρτον να γράψει την υπεράσπισή του αντί να στείλει κάποιον νεαρό γραφιά που του έτρεχαν τα σάλια να ερμηνεύσει τη ζωή και τα υποτιθέμενα αδικήματά του για το αναγνωστικό κοινό. (Αρχικά είχα θεωρήσει την πρόταση καλή ιδέα, παρά το έντυπο, ο Νόρτον όμως ανησυχούσε πως ό,τι και να έγραφε θα το παραποιούσαν και θα το χρησιμοποιούσαν εναντίον του ως ομολογία. Είχε δίκιο, φυσικά, κι εκεί τελείωσε το ζήτημα.) Ήξερα όμως

και ότι η συνειδητοποίηση ότι δεν έπρεπε να επιτρέψει στον εαυτό του να μιλήσει προς υπεράσπισή του τον εξόργιζε και τον έθλιβε.

Η ειρωνεία σ' αυτό ήταν πως λίγο πριν συλληφθεί, ο Νόρτον πράγματι σχεδίαζε να γράψει τα απομνημονεύματά του. Σε εκείνη τη φάση –1995– είχε σχεδόν αποσυρθεί και δεν ήταν πλέον υποχρεωμένος να ασχολείται με τα διάφορα διοικητικά καθήκοντα και τους μεπελάδες του εργαστηρίου. Δεν υπονοώ με αυτό πως δεν εξακολουθούσε να αποτελεί το πιο ζωτικό και απαραίτητο μυαλό εκεί – απλώς είχε αρχίσει να επιτρέπει στον εαυτό του να οργανώνει τον χρόνο του διαφορετικά.

Ωστόσο, ο Νόρτον δεν επρόκειτο να έχει την ευκαιρία να καταγράψει την ξεχωριστή ζωή του, τουλάχιστον όχι υπό τις συνθήκες που γνωρίζω ότι ο ίδιος θα προτιμούσε. Όπως όμως έλεγα ανέκαθεν, το μυαλό του είναι από τα μυαλά εκείνα που μπορούν να υπερβούν κάθε πρόκληση. Και έτσι, τον Απρίλιο, δύο μήνες αφότου άρχισε να εκτίει την ποινή του, ρώτησα στο καθημερινό μου γράμμα προς αυτόν μήπως έπρεπε να σκεφτεί να γράψει τα απομνημονεύματά του παρ' όλα αυτά. Όχι μόνο, του είπα, θα αποτελούσαν μια σπουδαία συμβολή στους κόσμους των γραμμάτων και της επιστήμης, αλλά επιτέλους θα είχε μια ευκαιρία να αποδείξει σε κάθε ενδιαφερόμενο ότι δεν ήταν αυτό που ο κόσμος τόσο πρόθυμα τον παρουσίαζε να είναι. Εξήγησα ότι θα ήταν τιμή μου να δακτυλογραφήσω και, εάν μου το επέτρεπε, να επιμεληθώ ελαφρώς το γραπτό του, όπως είχα κάνει στο παρελθόν για διάφορα άρθρα που είχε υποβάλει σε περιοδικά. Θα ήταν, έγγραφα, μια εργασία συναρπαστική για μένα, και μια εργασία που ίσως να τον ψυχαγωγούσε.

Μια εβδομάδα αργότερα, ο Νόρτον μου έστειλε ένα σύντομο σημείωμα:

Παρότι δεν μπορώ να πω ότι θα ήθελα να περάσω αυτά που θα μπορούσαν να είναι τα στερνά χρόνια της ζωής μου προσπαθώντας να πείσω τον οποιονδήποτε ότι δεν είμαι ένοχος για τα εγκλήματα για τα οποία αποφάσισαν ότι

είμαι ένοχος, επέλεξα να ξεκινήσω, όπως λες, την «ιστορία της ζωής μου». Η εμπιστοσύνη μου [σ' εσένα] είναι... [πολύ] μεγάλη».

Είχα το πρώτο μέρος έναν μήνα αργότερα.

Υπάρχουν κάποια πράγματα που μάλλον θα έπρεπε να πω εν είδει εισαγωγής πριν προσκαλέσω τον αναγνώστη να μάθει για την εξαιρετική ζωή του Νόρτον. Διότι, στο κάτω κάτω, πρόκειται για μια ιστορία που έχει στην καρδιά της την αρρώστια.

Ο Νόρτον, φυσικά, θα τα πει καλύτερα από εμένα, όμως θα δώσω εδώ στον αναγνώστη κάποιες λεπτομέρειες για τον άνθρωπο ενώπιόν του. Κάποτε μου σχολίασε ότι η ζωή του δεν είχε ξεκινήσει από καμιά ουσιαστική άποψη ώσπου έφυγε από τη χώρα για το Ου'ίβου, όπου θα έκανε ανακαλύψεις που επρόκειτο να μεταμορφώσουν τη σύγχρονη ιατρική και να οδηγήσουν στη βράβειυσή του με το Νόμπελ. Το 1950, στα είκοσι πέντε του, έκανε το πρώτο του ταξίδι στην άγνωστη τότε μικρονησιακή χώρα, ένα ταξίδι που θα άλλαζε τη ζωή του –και θα έφερνε επανάσταση στην επιστημονική κοινότητα– για πάντα. Στο Ου'ίβου, ζούσε με μια «χαμένη φυλή» που θα έπαιρνε το όνομα λαός των Οπα'ίβου'έκε σε αυτό που τότε ήταν γνωστό (στους Ου'ιβουανέζους, τουλάχιστον) ως το «Απαγορευμένο νησί» του Ιβου'ίβου, το μεγαλύτερο στο μικρό νησιωτικό σύμπλεγμα της χώρας. Εκεί ήταν που ανακάλυψε μια πάθηση –μια μη καταγεγραμμένη πάθηση, μια πάθηση που ποτέ δεν είχε μελετηθεί στο παρελθόν– η οποία προσέβαλλε τον γηγενή πληθυσμό. Οι Ου'ιβουανέζοι ήταν γνωστοί (και ως έναν βαθμό ακόμη είναι γνωστοί) για το μικρό προσδόκιμο επιβίωσής τους. Όμως στο Ιβου'ίβου ο Νόρτον βρέθηκε μπροστά σε μια ομάδα νησιωτών που ζούσαν πολύ παραπάνω από το συνηθισμένο προσδόκιμο: είκοσι, πενήντα, ακόμα και εκατό χρόνια περισ-

3 Ο Ε. Νόρτον Περίνα στον Ρόναλντ Κουμποντέρα, 3 Μαΐου 1998.

σότερο. Υπήρχαν άλλοι δυο παράγοντες που έκαναν την ανακάλυψη αυτή ακόμα πιο αξιοσημείωτη: πρώτον, ότι ενώ οι πάσχοντες δεν γερνούσαν σωματικά, νοητικά εκφυλίζονταν· και δεύτερον, ότι η πάθησή τους δεν ήταν εγγενής, αλλά επίκτητη.

Ποτέ άλλοτε δεν είχε βρεθεί ο άνθρωπος πιο κοντά στην αιώνια ζωή απ' όσο με την ανακάλυψη του Νόρτον. Και ωστόσο ποτέ άλλοτε δεν είχε ξεγλιστρήσει μια τόσο θαυμάσια υπόσχεση τόσο γρήγορα: ένα μυστικό ανακαλύφθηκε, ένα μυστικό χάθηκε, μέσα σε διάστημα μιας δεκαετίας.

Το έργο όμως του Νόρτον με τους Οπαΐβου⁴ έκε αντιπροσώπευε σεισμικές μετατοπίσεις σε τομείς πέραν της ιατρικής: οι κοντά δύο δεκαετίες που πέρασε με τη φυλή σχεδόν γέννησαν έναν νέο τομέα της σύγχρονης ιατρικής ανθρωπολογίας, και τα γραπτά του από τα χρόνια του εκεί τώρα αποτελούν βασική ύλη πολλών πανεπιστημιακών προγραμμάτων σπουδών.

Αλλά ήταν στο Ουΐβου⁴ που ξεκίνησαν και τα βάσανά του. Ένα από τα πολλά πράγματα που καθόρισαν τα ταξίδια του Νόρτον στο Ουΐβου ήταν οι απαρχές αυτού που θα γινόταν η σταθερή αγάπη του για τα παιδιά. Το Ιβουΐβου, για όσους αναγνώστες δεν το γνωρίζουν, είναι ένα τοπίο φοβερό, όμορφο αλλά και τρομακτικό. Όλα εκεί είναι μεγαλύτερα και αγνότερα και πιο εντυπωσιακά απ' όσο μπορεί κανείς να φανταστεί, και σε κάθε κατεύθυνση απλώνεται μια εικόνα πιο θεαματική από την προηγούμενη: στη μια πλευρά, μια απέραντη έκταση νερού, τόσο ακίνητου και έντονου στο χρώμα που αδυνατείς να το κοιτάξεις για πολύ· από την άλλη, βουνά με μακριές, βαθιές πτυχώσεις, οι κορυφές τους να χάνονται μέσα σε έναν αφρό ομίχλης. Από την πρώτη του επίσκεψη στο Ιβουΐβου, ο Νόρτον προσλάμβαν-

4 Όταν μιλώ εδώ για το Ουΐβου, εννοώ τη χώρα ως σύνολο, και όχι το νησί· όπως θα γίνει σαφές, τον περισσότερο χρόνο του εκεί ο Νόρτον τον περνούσε στο Ιβουΐβου.

νε Ου'ίβουανέζους για οδηγούς του, για να τον κατευθύνουν στην αναζήτηση αξιοθέατων και πραγμάτων που δεν είχε ποτέ του ξαναδεί. Δεκαετίες αργότερα –μετά από παρακλήσεις τους– θα έπαιρνε μαζί του στο Μέριλαντ τα παιδιά και τα εγγόνια τους για να τα μεγαλώσει σαν δικά του, προσφέροντάς τους το είδος της ανατροφής που δεν είχαν τα μέσα να γνωρίσουν στο Ου'ίβου. Ακόμα έφερε μαζί του πολλά ορφανά, νήπια και μικρά παιδιά που ζούσαν σε φρικτές συνθήκες χωρίς ελπίδα να αλλάξει ποτέ η ζωή τους.

Πριν το καταλάβει, μάζεψε έναν λόχο που υπερέβαινε τα σαράντα. Πολλά από εκείνα τα παιδιά, που υιοθετήθηκαν σε τρία κύματα σε διάστημα σχεδόν τριών δεκαετιών, έχουν επιστρέψει στη Μικρονησία, όπου είναι τώρα γιατροί, δικηγόροι, καθηγητές, φύλαρχοι, δάσκαλοι και διπλωμάτες. Άλλα επέλεξαν να μείνουν στις Ηνωμένες Πολιτείες, όπου εργάζονται ή συνεχίζουν τις σπουδές τους. Και άλλα, πάλι, λυπάμαι που το λέω, έχουν εξαφανιστεί μέσα στη φτώχεια και στα ναρκωτικά και στο έγκλημα. (Όταν έχει κανείς σαράντα τρία παιδιά, δεν γίνεται να περιμένει πως θα πετύχουν όλα.) Τώρα όμως, βέβαια, κανένα από αυτά δεν είναι του Νόρτον. Και ο Νόρτον, κατ' επιλογή τους, δεν είναι πια δικός τους: η σχεδόν μαζική εγκατάλειψή του κατά τις πρόσφατες δυσκολίες του ήταν απολύτως σοκαριστική. Αυτός ήταν ένας άνθρωπος, στο κάτω κάτω, που τους είχε προσφέρει στέγη, γλώσσα, μόρφωση – κάθε εργαλείο που χρειάζονταν για να τον προδώσουν μια μέρα, όπως πράγματι έκαναν. Τα παιδιά του Νόρτον έμαθαν το δίδαγμα της Δύσης και της Αμερικής πάρα πολύ καλά· κάπου έμαθαν ότι εύκολα γίνονται πιστευτές οι κατηγορίες διαστροφής, κατηγορίες από τις οποίες ούτε καν ένας νομπελίστας, ένα αξιοσέβαστο μυαλό, θα μπορούσε εύκολα να επιβιώσει. Είναι πολύ κρίμα· κάποτε πολλά απ' αυτά τα συμπαθούσα.

Το δεύτερο που μάλλον θα έπρεπε να πω είναι ότι, παρά το προφανές μου ενδιαφέρον γι' αυτή την αφήγηση, τούτη εδώ δεν είναι

η ιστορία μου. Πρώτον, είμαι ένας ήσυχος άνθρωπος. Δεύτερον, δεν ενδιαφέρομαι να πω τη δική μου ιστορία όπως και να έχει – στο κάτω κάτω, σήμερα ένα σωρό ιστορίες υπάρχουν.

Και ωστόσο θα ήθελα να πω δυο λόγια για τη διαδικασία της συλλογής και της επιμέλειας τούτων των σελίδων. Τα καθήκοντά μου ως επιμελητή ειλικρινά ήταν μάλλον λιγοστά. Θα πρέπει επίσης να πω ότι κάθε ενότητα (οι τίτλοι είναι δικοί μου) στην πραγματικότητα αντιστοιχεί σε μια σειρά διακριτών μερών που έλαβα από τον Νόρτον όσο ήταν στη φυλακή. Του κάθε μέρους προηγούνταν ένα γράμμα, καθώς όμως τα γράμματα αυτά είναι κατά κύριο λόγο προσωπικής φύσης, δεν έκρινα σκόπιμο να τα συμπεριλάβω εδώ. Επειδή το κείμενο αυτό γράφτηκε κατά τμήματα, ο αναγνώστης θα παρατηρήσει ότι κατά καιρούς έχει έναν αυθόρμητο, χαλαρό χαρακτήρα, και ότι θεωρεί δεδομένη μια εξοικείωση του αναγνώστη με τη ζωή και το έργο του συγγραφέα. Εφόσον είμαι ο άνθρωπος που ξέρει τον Νόρτον καλύτερα (κι εφόσον επί της ουσίας το βιβλίο γράφτηκε για μένα, κατόπιν αιτήματός μου), θεώρησα ευθύνη μου να προσθέσω υποσημειώσεις όπου πίστευα ότι τέτοιες επιπρόσθετες πληροφορίες ίσως βοηθήσουν στην κατανόηση της ιστορίας του Νόρτον από τον αναγνώστη. (Περιστασιακά έχω προσθέσει τις σημειώσεις μου ως τρόπο εμπλουτισμού του χρονικού του Νόρτον. Επίσης, έχω κόψει –με σύνεση– παραθέματα που ένιωθα πως δεν πλούτιζαν την αφήγηση ή δεν είχαν κάποια άλλη ιδιαίτερη σχέση – τέτοιες διαγραφές δεν θα υπονομεύσουν το γενικό πορτρέτο που έχει φιλοτεχνήσει ο Νόρτον για τον εαυτό του εδώ.)

Τέλος, νιώθω πως είναι σωστό να αντιμετωπίσω ένα ερώτημα που έθεσε ο Νόρτον στο γράμμα το οποίο προηγήθηκε του πρώτου μέρους, τουτέστιν, τι προσδοκώ από αυτό το εγχείρημα; Η απάντηση δεν είναι περίπλοκη: δεν θέλω τίποτε λιγότερο από το να αποκαταστήσω την υπόληψη του Νόρτον, να θυμίσω στον κόσμο πως ό,τι προηγήθηκε των τελευταίων δύο χρόνων είναι απείρως σημαντικότερο απ' ό,τι ίσως συνέβη ή δεν συνέβη για λίγους μόλις μήνες. Μπορεί αυτό να είναι αφελές εκ μέρους μου. Πρέπει

όμως να προσπαθήσω: οτιδήποτε λιγότερο για έναν άνθρωπο που έχει προσφέρει τόσο πολλά στον κόσμο της επιστήμης και της ιατρικής θα ήταν, με μια λέξη, ασυγχώρητο.

Δρ Ρονάλντ Κομπόντερα

Πάλο Άλτο, Καλιφόρνια

{Τα Απομνημονεύματα του Ε. Νόρτον Περίνα}

ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ: ΔΡ ΡΟΝΑΛΝΤ ΚΟΥΜΠΟΝΤΕΡΑ

ΜΕΡΟΣ Ι: ΤΟ ΡΕΜΑ

I.

Γεννήθηκα το 1924 κοντά στο Λίντον της Ιντιάνα, μια μικρή, συνηθισμένη επαρχιακή κωμόπολη του είδους που είχε αρχίσει, γύρω στα είκοσι χρόνια πριν από τη γέννησή μου, να αναπαράγεται, αθόρυβα αλλά επίμονα, ανά τα μεσοδυτικά. Ενωώ με αυτό ότι η κωμόπολη, όπως τη θυμάμαι, ήταν αξιοσημείωτη μονάχα για την ίδια της την έλλειψη χαρακτηριστικών λεπτομερειών. Είχε σιλό και κόκκινους αχυρώνες (οι περισσότεροι κάτοικοι ήταν αγρότες), και παντοπωλεία, και εκκλησίες, και ιερείς και γιατρούς και δάσκαλους, και άντρες και γυναίκες και παιδιά: το σκιαγράφημα μιας αμερικάνικης κοινωνίας, ένα σκιαγράφημα όμως χωρίς διανθίσεις, χωρίς διακόσμηση, χωρίς πρόσθετα. Είχε μερικούς μέθυσους, και τον ντόπιο τρελό, και σκύλους και γάτες, και ένα πανηγύρι που διοργανωνόταν μαζί με το Λόκαστ, μια ενσωματωμένη στην αυτοδιοίκηση κωμόπολη λίγα μίλια δυτικά η οποία δεν υπάρχει πια. Οι δημότες –ήμασταν χίλιοι οκτακόσιοι– γεννιούνταν, και πήγαιναν σχολείο, και έκαναν καθημερινές μικροδουλειές, και γίνονταν αγρότες, και παντρεύονταν συντοπίτες και ξεκινούσαν δικές τους οικογένειες. Όταν έβλεπες κάποιον στον δρόμο, του έγνεφες ή, αν ήσουν άντρας, κατέβαζες λιγάκι το γείσο του καπέλου σου. Οι εποχές άλλαζαν, ο καπνός και το καλαμπόκι μεγάλωναν και θερίζονταν. Αυτό ήταν το Λίντον.

Ήμασταν τέσσερις στην οικογένεια: ο πατέρας μου, η μητέρα μου, και ο Όουεν κι εγώ⁵. Ζούσαμε σε τετρακόσια στρέμματα γης,

5 Ο Όουεν στον οποίο αναφέρεται ο Νόρτον είναι ο Όουεν Κ. Περίνα, ο δίδυμος αδελφός του Νόρτον και μια από τις λίγες σημαντικές ενήλικες σχέσεις στη ζωή του. Σε αντίθεση με τον Νόρτον, ο Όουεν ανέκαθεν ενδιαφερό-

σε ένα ετοιμόρροπο σπίτι του οποίου το μοναδικό αξιοσημείωτο χαρακτηριστικό ήταν μια τεράστια, άλλοτε επιβλητική, κυρίως σκάλα, την οποία γενιές και γενιές τερμιτών είχαν από καιρό μεταμορφώσει σε δαντελωτό ερείπιο.

Γύρω στο ένα μίλι πίσω από το σπίτι κυλούσε ένα καμπυλωτό ρέμα, υπερβολικά μικρό και αργό και συμπεριφορικά ασυνεπές για να δικαιολογεί ένα κανονικό όνομα. Κάθε Μάρτιο και Απρίλιο, αφού έλιωναν τα χιόνια του χειμώνα, υπερχειλίζει και γινόταν κανονικό ποτάμι, φουσκωμένο και επιθετικό από το λιωμένο χιόνι και την ανοιξιάτικη βροχή. Κατά τους μήνες εκείνους, η ίδια η φύση του ρέματος άλλαζε. Γινόταν ανελήτο και αποφασιστικό, και άρπαζε από τις όχθες που δεν το χωρούσαν πια μικροσκοπικά αστερωτά άνθη σαγκουνάριας και αγριοθύμαρα και τα ξερίζωνε και τα πήγαινε καταπόταμα, όπου εγκαταλείπονταν στο σύδεντρο ενός φράγματος που κάποιος άγνωστος είχε χτίσει καιρό πριν. Τα ψαράκια, ολοχρονίς κάτοικοι του ρέματος, πάλευαν αναπόταμα και πνίγονταν. Για εκείνη μόνο την εποχή, το ρέμα είχε φωνή: έναν εξοργισμένο βρυχηθμό νερού που έτρεχε, δύναμης, και αυτός ο στενός παρα-

ταν για τη λογοτεχνία, και πλέον είναι καταξιωμένος ποιητής και καθηγητής Ποίησης στην έδρα Φιλντ-Πέιτι του Κολεγίου Μπαρντ. Επίσης έχει λάβει δύο φορές το Εθνικό Βραβείο Βιβλίου στην ποίηση, μία για *Το χέρι του εντόμου και άλλα ποιήματα* (1984) και ξανά για *Το βιβλίο του μαξιλαριού του Φίλιπ Περίνα* (1995), καθώς και πολυάριθμες ακόμα διακρίσεις. Όσο ομιλητικός είναι ο Νόρτον, άλλο τόσο περίφημα λιγομίλητος είναι ο Όουεν, και μια φορά έγινα μάρτυρας ενός πολύ διασκεδαστικού διαλόγου μεταξύ τους όταν επισκέφτηκα τον Νόρτον κάποια Χριστούγεννα μερικά χρόνια πριν. Από τη μια ο Νόρτον, με τη χούφτα γεμάτη κάστανα, να φτύνει, να μασά, να χειρονομεί, να μακρηγορεί για όλα, από την ετοιμοθάνατη τέχνη του καρφισώματος πεταλούδων έως την παράξενη γοητεία ενός συγκεκριμένου τοκ σόου, και απέναντί του, ο βαρύς αντικατοπτρισμός του, να γρυλίζει και να μουρμουρίζει την περιστασιακή του συμφωνία ή διαφωνία, ήταν ο Όουεν.

Δυστυχώς, ο Νόρτον και ο αδελφός του βρίσκονται πλέον σε ασυμβίβαστη κόντρα. Όπως θα αποκαλύψουν αυτές οι σελίδες, η αποξένωσή τους ήταν απότομη και καταστροφική, το αποτέλεσμα μιας φοβερής προδοσίας, προδοσία από την οποία ο Νόρτον ποτέ δεν θα συνέλθει.

πόταμος, συνήθως τόσο ατάραχος και άχρωμος, μετατρεπόταν κατά τη διάρκεια εκείνων των μηνών σε κάτι τρομακτικό κι απρόβλεπτο, και μας προειδοποιούσαν να μην το πλησιάζουμε.

Στην κάψα όμως των καλοκαιρινών μηνών, το ρέμα –που δεν ξεκινούσε στη γη μας αλλά σ’ αυτή των Μούλερ, οι οποίοι ζούσαν γύρω στα πέντε μίλια ανατολικά– ξεραινόταν και πάλι και γινόταν ένα ταπεινό ρυάκι, που άτολμα σερνόταν πέρα από το κτήμα μας. Στον αέρα από πάνω του βοούσαν σύννεφα τα κουνούπια και οι λιβελούλες, και τον μαλακό, λασπώδη βυθό του τον ρουφούσαν βδέλλες. Πηγαίναμε για ψάρεμα εκεί, και για κολύμπι, και μετά ξανανεβαίναμε τον χαμηλό λόφο προς το σπίτι μας, ξύνοντας τα τοιμπήματα των κουνουπιών στα χέρια και τα πόδια μας ώσπου χνούδιαζαν από το παλιό δέρμα και το καινούργιο αίμα.

Ο πατέρας μας ποτέ δεν κατέβαινε στο ρέμα, στη μητέρα μου όμως άρεσε να κάθεται στο χορτάρι και να κοιτάζει το νερό να γλείφει τους αστραγάλους της. Όταν ήμασταν πολύ μικροί, της φωνάζαμε –*Κοίτα μας!*– κι εκείνη σήκωνε το κεφάλι της νωχελικά και μας χαιρετούσε, αν και ήταν εξίσου πιθανό να χαιρετά εμάς όσο και να χαιρετά μια, ας πούμε, κοντινή μικρή βελανιδιά. (Η όραση της μητέρας μας ήταν μια χαρά, συχνά όμως φερόταν όπως θα φερόταν ένα άτομο τυφλό· περιφερόταν στον κόσμο σαν υποβάτισσα.) Όταν πια ο Όουεν κι εγώ ήμασταν επτά ή οκτώ πάνω κάτω (σε κάθε περίπτωση, υπερβολικά μικροί για να έχουμε απογοητευτεί απ’ αυτήν), είχε μετατραπεί σε αντικείμενο πρώτα λύπησης και, λίγο αργότερα, πλάκας. Της γνέφαμε, εκεί που καθόταν στην όχθη, τα χέρια της σταυρωμένα κάτω από τα γόνατά της, κι έπειτα, πάνω που μας αντιγύριζε τον χαιρετισμό (με ολόκληρο το χέρι της αντί απλώς με την παλάμη, σαν τούφα φύκια που έγερναν κάτω από το νερό), γυρίζαμε απ’ την άλλη, μιλώντας δυνατά μεταξύ μας, κάνοντας ότι δεν τη βλέπαμε. Αργότερα, στο βραδινό φαγητό, όταν ρωτούσε τι είχαμε κάνει στο ρέμα, παριστάναμε τους έκπληκτους, τους μπερδεμένους. Στο ρέμα; Μα δεν είχαμε πάει εκεί! Παίζαμε στα χωράφια όλη μέρα.

«Μα αφού σας είδα εκεί» έλεγε.

Όχι, της λέγαμε εν χορώ, κουνώντας τα κεφάλια μας. Πρέπει να ήταν δυο άλλα αγόρια. Δυο άλλα αγόρια που μας έμοιαζαν.

«Μα—» άρχιζε, και το πρόσωπό της πάγωνε από σύγχυση για μια στιγμή και έπειτα άδειαζε πάλι. «Κάτι τέτοιο θα έγινε» έλεγε αβέβαια, και κατέβαζε τα μάτια στο πιάτο της.

Αυτός ο διάλογος γινόταν αρκετές φορές τον μήνα. Για μας ήταν παιχνίδι, αλλά παιχνίδι δυσάρεστο. Άραγε η μητέρα μας πήγαινε με τα νερά μας; Όμως η έκφραση του προσώπου της —αληθινής ανησυχίας, φόβου ότι, όπως λέγαμε τότε, *δεν ήταν καλά*, ότι ήταν ανίκανη να εμπιστευτεί ή να πιστέψει την όραση ή τη μνήμη της— φαινόταν υπερβολικά αληθινή, υπερβολικά αυθόρμητη. Επιλέγαμε να πιστεύουμε ότι υποκρινόταν, διότι η εναλλακτική, ότι ήταν τρελή ή, ακόμα χειρότερα, αληθινά ηλίθια, παραήταν τρομακτική για να τη σκεφτούμε στα σοβαρά. Αργότερα, στο δωμάτιό μας, ο Όουεν κι εγώ τη μιμούμασταν («*Μα-Μα-Μα-εσείς ήσασταν!*») και γελούσαμε, μετά όμως, ξαπλωμένοι στα κρεβάτια μας, σιωπηλοί, ενώ σκεφτόμασταν τις υποδηλώσεις του παιχνιδιού, ανησυχούσαμε. Ήμασταν μικροί, όμως ξέραμε κι οι δυο (από βιβλία, από τους συνομήλικούς μας) τα όσα ήταν αναμενόμενο να κάνει μια μητέρα —να επιπλήττει, να διδάσκει, να διατάζει, να τιμωρεί αν ήταν απαραίτητο— και επιπλέον, ξέραμε κι οι δυο ότι η μητέρα μας δεν ήταν ικανή γι' αυτά τα πράγματα. Τι, αναρωτιόμασταν, θα γινόμασταν μεγαλώνοντας με μια τέτοια γυναίκα; Γιατί ήταν τόσο ανίκανη; Της φερόμασταν όπως φέρονταν τα περισσότερα αγόρια στα ζωάκια: με καλοσύνη όταν νιώθαμε χαρούμενοι και γενναιόδωροι, με σκληρότητα όταν δεν νιώθαμε. Ήταν μεθυστικό να ξέρουμε ότι είχαμε τη δύναμη να κάνουμε τους ώμους της να χαλαρώσουν, να κάνουμε τα χείλη της να σχηματίσουν ένα αβέβαιο χαμόγελο, και ωστόσο επίσης να την κάνουμε να κατεβάσει το κεφάλι, να την κάνουμε να τρίψει γρήγορα την παλάμη στο πόδι της, πράγμα που έκανε όταν ήταν αγχωμένη ή δυστυχισμένη ή μπερδεμένη. Τις έγνοιες μας αυτές ωστόσο ποτέ

δεν τις ξεστομίσαμε· οι μόνες κουβέντες που κάναμε γι' αυτήν είχαν μια γεύση χλεύης ή αηδίας. Η ανησυχία μάς έφερνε πιο κοντά τον έναν με τον άλλον, μας έκανε τολμηρότερους και πιο αποκρουστικούς. Σίγουρα, σκεφτόμασταν, θα τη φτάναμε σε ένα σημείο που ο πραγματικός ενήλικας που τόσο καλά είχε κρύψει θα φανεωνόταν. Όπως τα περισσότερα παιδιά, υποθέταμε ότι όλοι οι ενήλικες ήταν εκ φύσεως διαποτισμένοι με μια αίσθηση εκφοβισμού, εξουσίας.

Εκτός από την ελαφρότητά της, υπήρχαν θεμελιώδεις απόψεις από τις οποίες η μητέρα μου θα μπορούσε να θεωρηθεί αποτυχημένη. Ήταν τοσπατσούλα στη μαγειρική (το μπρόκολο στον ατμό που έφτιαχνε δεν μασιόταν, τα ανθύλλια του όλο τραγανά κουφάρια μικροσκοπικών αθέατων σκαθαριών, το ψητό κοτόπουλό της έτριζε απ' το αίμα) και μόνο περιστασιακή νοικοκυρά – ο πατέρας μας της είχε αγοράσει μια ηλεκτρική σκούπα, όμως έστεκε παραμελημένη στην ντουλάπα με τα παλτά μας ώσπου μια μέρα την κάναμε κομμάτια εγώ κι ο Όουεν. Ούτε φαινόταν να έχει ενδιαφέροντα. Ποτέ δεν την είδαμε να διαβάζει ή να γράφει ή να ζωγραφίζει ή να σκαλίζει τον κήπο, ασχολίες, όλες τους, που (ακόμα και τότε) ξέραμε ότι είχαν εγγενή αξία και ενδιαφέρον. Τα καλοκαιρινά απογεύματα, μερικές φορές τη βρίσκαμε να κάθεται στο καθιστικό, τα πόδια της μαζεμένα κοριτσιόστικα, ένα χαζό χαμόγελο στο πρόσωπό της, να κοιτάζει επίμονα πλην αδειανά έναν απέραντο αστερισμό από κόκκους σκόνης που τους φάνε-ρωνε μια ηλιαχτίδα.

Μια φορά την είδα να προσεύχεται. Μπήκα στο καθιστικό ένα απόγευμα μετά το σχολείο και τη βρήκα γονατιστή, οι παλάμες της ενωμένες, το κεφάλι της σηκωμένο. Τα χείλη της σάλευαν, όμως δεν μπορούσα να ακούσω τι έλεγε. Φαινόταν γελοία, σαν ηθοποιός που παίζει σε άδειο θέατρο, και ντράπηκα γι' αυτήν. «Τι κάνεις;» ρώτησα, και σήκωσε το βλέμμα, ανάστατη. «Τίποτα» είπε, σαστισμένη. Όμως ήξερα τι έκανε και επίσης ήξερα ότι έλεγε ψέματα.

Τι άλλο μπορώ να πω; Μπορώ να πω ότι ήταν κενή, φευγάτη, μάλλον έως και χαζή. Εδώ όμως πρέπει επίσης να πω ότι έχει παραμείνει αίνιγμα για μένα, που είναι δύσκολο επίτευγμα για οποιονδήποτε. Και είναι κι άλλα πράγματα που θυμάμαι απ' αυτήν: ήταν ψηλή, και κομψή, και παρόλο που δεν μπορώ να ανακαλέσω τις ιδιαιτερότητες του προσώπου της, ξέρω ότι ήταν κάπως όμορφη. Μια παλιά, θολή φωτογραφία σε σέπια που έχει ο Όουεν κρεμασμένη στο γραφείο του το επιβεβαιώνει. Μάλλον τότε δεν θεωρούνταν τόσο όμορφη όσο θα θεωρούνταν τώρα, διότι το πρόσωπό της ήταν μπροστά από την εποχή της – μακρύ, λευκό, σασισμένο: ένα πρόσωπο που υποσχόταν εξυπνάδα, μυστήριο, βάθος. Σήμερα θα την αποκαλούσαν συναρπαστική. Ο πατέρας μου όμως πρέπει να τη θεωρούσε πολύ όμορφη, διότι δεν μπορώ να σκεφτώ άλλον λόγο να την παντρευτεί. Ο πατέρας μου, τις σπάνιες φορές που μιλούσε σε γυναίκες, χαιρόταν τις μορφωμένες, αν και δεν τις έβρισκε σεξουαλικά ελκυστικές κατ' ουδένα τρόπο. Υποθέτω ότι αυτό συνέβαινε επειδή οι έξυπνες γυναίκες τού θύμιζαν την αδελφή του, τη Σίμπιλ, που ήταν γιατρός στο Ρότσεστερ και τη θαύμαζε απεριόριστα. Έτσι του έμενε η ομορφιά. Απογοητεύτηκα όταν, ως έφηβος, αντιλήφθηκα ότι ο πατέρας μου είχε παντρευτεί τη μητέρα μου για την ομορφιά της και μόνο, αυτό όμως έγινε πριν συνειδητοποιήσω ότι οι γονείς μάς απογοητεύουν με πολλούς τρόπους και είναι καλύτερα να μην προσδοκούμε απολύτως τίποτε απ' αυτούς, διότι το πιθανότερο είναι πως δεν θα μπορέσουν να το πραγματοποιήσουν.

Κυρίως, όμως, ήταν ανεξιχνίαστη. Δεν ξέρω καν από πού καταγόταν ακριβώς (από κάπου στη Νεμπράσκα, πιστεύω), ξέρω όμως ότι προερχόταν από φτωχή οικογένεια, και ο πατέρας μου, με τη σχετική περιουσία του και τις ελάχιστες απαιτήσεις του, την είχε σώσει. Παραδόξως όμως, παρά τη φτώχεια της, δεν είχε τίποτα το καταπονημένο ή εξαντλημένο· δεν φαινόταν εξασθενημένα, ούτε σκληραγωγημένα. Αντιθέτως, έδινε την εντύπωση πως ήταν μια από εκείνες τις χαϊδεμένες γυναίκες που από το

σπίτι του πατέρα τους πηγαίνουν στη σχολή καλών τρόπων και αποκεί στην αγκαλιά του συζύγου. (Η λάμψη που μοιάζει να την περιβάλλει στη φωτογραφία του Όουεν, ο πρώιμος, ήρεμος θάνατός της, οι νωθρές, αργές κινήσεις της, όλα με κάνουν να τη θυμάμαι φωτεινή, προστατευμένη, καλομαθημένη, παρότι ξέρω πως δεν ήταν έτσι.) Απ' όσο γνωρίζω, ήταν αμόρφωτη (ενώ διάβαζε τους σχολικούς μας ελέγχους στον πατέρα μου, σκόνταφτε σε λέξεις: «Υπ-, υπ-ο-δε-ι-» δοκίμαζε πριν της φωνάξουμε τη λέξη –Υποδειγματικός– εγώ ή ο Όουεν, ξιπασμένοι και ανυπόμονοι και ντροπιασμένοι) και ήταν πολύ νέα όταν πέθανε.

Έπειτα όμως, σε όλα νέα ήταν. Στις αναμνήσεις μου είναι μονίμως παιδιάστικη, όχι μόνο στη συμπεριφορά αλλά και στην εμφάνιση. Τα μαλλιά της, για παράδειγμα: ανεξαρτήτως περίπτωσης, τα είχε λυτά, να κυματίζουν στην πλάτη της σε μια χαλαρή, φιδογυριστή έλικα. Ακόμα κι όταν ήμουν παιδί, αυτό της το χτένισμα μου ήταν ενοχλητικό: το θεωρούσα άλλη μια ένδειξη μιας επιμελώς και απρεπώς διατηρημένης κοριτσιόστικης παιδικότητας – τα μακριά μαλλιά, το απόμακρο, κενό χαμόγελο, το πώς τα μάτια της έφευγαν από τα δικά σου με το που ξεκινούσες να της μιλάς, όλα τους πράγματα καθόλου αξιοθαύμαστα για μια γυναίκα με τις δικές της υποτιθέμενες ευθύνες.

Μου προκαλεί δυσφορία τώρα, καθώς παραθέτω αυτές τις λιγούστες λεπτομέρειες για τη ζωή της μητέρας μου, το πόσο λίγα ξέρω και πόσο αδιάφορος παρέμεινα γι' αυτήν. Υποθέτω ότι κάθε παιδί λαχταρά να καταλάβει τις γονεϊκές καταβολές του, όμως ποτέ δεν τη βρήκα αρκετά ενδιαφέρουσα σαν άτομο για να τη σκεφτώ. (Ή μήπως θα έπρεπε αυτός ο συλλογισμός να αναστραφεί;) Από την άλλη όμως, ποτέ δεν πίστεψα στην εξιδανίκευση του παρελθόντος – σε τι θα με ωφελούσε; Ο Όουεν, ωστόσο, αργότερα άρχισε να ενδιαφέρεται πολύ περισσότερο για τη μητέρα μας, και μέχρι που πέρασε και μια περίοδο ως φοιτητής κατά την οποία επιχείρησε να εντοπίσει την οικογένειά της και να ολοκληρώσει μια ανεπίσημη βιογραφία της. Εγκατέλειψε το έργο

αυτό λίγους μήνες μετά το ξεκίνημά του ωστόσο, και γινόταν πολύ αμυντικός όταν τον ρωτούσες σχετικά, οπότε δεν μπορώ παρά να υποθέσω ότι βρήκε τους συγγενείς από τη μεριά της μητέρας μας χωρίς μεγάλη δυσκολία, συνειδητοποίησε ότι ήταν μπουρτζόβλαχοι, και εγκατέλειψε την όλη υπόθεση αηδιασμένος (ακόμη ήταν αρκετά εκδηλωμένος ελιτιστής για να κάνει ακριβώς αυτό).⁶ Πάντοτε μετρούσε γι' αυτόν με έναν τρόπο που ποτέ δεν μπόρεσα να καταλάβω. Από την άλλη όμως, ο Όουεν είναι ποιητής, και πιστεύω ότι το θεωρούσε σημαντικό να έχει αυτές τις λεπτομέρειες διαθέσιμες για μελλοντική χρήση, όσο μέτριες ή τελικά απογοητευτικές κι αν ήταν.

Όπως και να 'χει. Ήταν Ιούλιος του 1933. Διστάζω να πω «Ήταν μια μέρα όπως όλες οι άλλες» διότι ακούγεται πολύ μελοδραματικό και δυσοίωνο, όπως και τελείως απίστευτο. Κι ωστόσο είναι κι αλήθεια. Οπότε: Ήταν μια μέρα όπως όλες οι άλλες. Ο πατέρας μου είχε φύγει με τον φίλο του τον Λέστερ Ντρου, έναν μικροαγρότη, κάνοντας ό,τι έκαναν μαζί δύο μικροαγρότες. Ο Όουεν κι εγώ σ' έναν κουβά μαζεύαμε βδέλλες που σχεδιάζαμε να βάλουμε σε μία πίτα για την Άιντα, που μας μαγείρευε πού και πού, μια πικρόχολη γυναίκα την οποία μισούσαμε κι οι δυο. Η μητέρα μου καθόταν με τα πόδια της να κρέμονται στο ρέμα.

Επί εβδομάδες μετά, θα ζητούσαν από τον Όουεν κι εμένα να προσπαθήσουμε να θυμηθούμε – είχε κάτι διαφορετικό πάνω της εκείνο το απόγευμα; Φαινόταν αποχαυνωμένη, ή άρρωστη, ή ιδιαίτερα κουρασμένη; Μας είχε πει ότι ένιωθε ζαλάδα ή αδυναμία; Η απάντηση όμως ήταν πάντα όχι. Πράγματι, αν αυτά που μπορώ να σου πω για τις πράξεις της μητέρας μου ή τη διάθεσή της εκεί-

6 Ο Όουεν Περίνα έχει γράψει ένα πολύ ωραίο ποίημα για τη μητέρα του και τον θάνατό της· είναι το πρώτο ποίημα της τρίτης συλλογής του, Σκόρος και μέλι (1986).

νη την ημέρα είναι ελάχιστα, είναι μάλλον επειδή έμοιαζαν τόσο πολύ με όσα είχαμε μάθει να αποδεχόμαστε ως την κανονική της συμπεριφορά. Μπορεί να ήταν εκνευριστική η μητέρα μας, ποτέ όμως δεν θα μπορούσαμε να την κατηγορήσουμε για ασυνέπεια. Ακόμα και η τελευταία μέρα της ζωής της ακολούθησε τον ίδιο εκείνο ανεξιχνίαστο ρυθμό που μόνο εκείνη μπορούσε να αποκρυπτογραφήσει.

Το επόμενο πρωί εγώ κι ο Όουεν κοιμηθήκαμε ως αργά, όπως συνήθως κάναμε το καλοκαίρι. Όταν ξύπνησα –στο διπλανό κρεβάτι ο Όουεν ακόμη κοιμόταν– η μέρα ήταν ζεστή. Λίγα ζητούνταν από μας. Σε αντίθεση με τα άλλα παιδιά, δεν περίμεναν από εμάς να κάνουμε οποιαδήποτε αγγαρεία· οι μέρες ήταν δικές μας για να τις γεμίσουμε όπως θέλαμε. Συνακόλουθα, τους μήνες του καλοκαιριού τούς περνούσαμε με επιπόλαιες ασχολίες – βασανίζοντας τους βουβαλοβάτραχους στο ρέμα, κλέβοντας βερίκοκα απ’ τα δέντρα του Λέστερ Ντρου, έρποντας στο ψηλό, τραχύ χορτάρι στο κατόπι μιας οικογένειας από μαρμότες. Τα πρωινά ξυπνούσαμε όποτε θέλαμε, τρώγαμε ό,τι είχαν αφήσει για εμάς στην κουζίνα και φεύγαμε για να πραγματοποιήσουμε τα σχέδια της μέρας. Μερικές φορές θα ήταν εκεί ο πατέρας μου με τον Λέστερ Ντρου στρίβοντας τσιγάρο, ανάμεσά τους ένα πιάτο με φέτες κόκκινα ροδάκινα που γυάλιζαν αρρωστιάρικα σαν ωμή σάρκα. Μας γρύλιζαν, τους γρυλίζαμε κι εμείς, και καθόμασταν στο τραπέζι βουβοί.

Ήταν εκεί όταν έφτασα εκείνο το πρωί, όπως όμως και άλλοι δυο: ο Τζον Νέιπλς, ο γιατρός της πόλης, και ο Αιδεσιμότατος Κάνινγκχαμ, ο ιερέας της πόλης, όλοι τους συζητώντας χαμηλόφωνα. Όταν μπήκα, η συζήτησή τους σταμάτησε. Ο πατέρας μου ήταν άνθρωπος απαθής, στωικός, δεν έρρεπε προς τον συναισθηματισμό. (Είχε πλατύ, τετράγωνο πρόσωπο και μάτια στο μουντό λαδί της κάππαρης.) Επομένως, όποτε φανέρωνε κάποιας λογής συναίσθημα, ήταν λόγος ανησυχίας, ή τουλάχιστον περιέργειας. Μάλιστα, θυμάμαι την έκφρασή του εκείνο το πρωί –ένα μείγμα

έκπληξης, πανικού και αμηχανίας- πολύ καλύτερα από ό,τι το ίδιο του το πρόσωπο.

«Η μητέρα σου πέθανε» είπε ο πατέρας μου. Ακούστηκε ήρεμος και σοβαρός, και μίλησε με ύφος κανονικό, που ερχόταν σε αντίθεση με την έκφρασή του – μάλιστα, η φωνή του με καθησύχασε.

«Σοβαρά, Τζόζεφ;» είπε ο Αιδεσιμότατος Κάνινγκχαμ.

«Καλύτερα να το μάθει έτσι, χωρίς περιστροφές» είπε ο πατέρας μου. Με είχε κοιτάξει κατάματα για να μου πει το νέο. Τώρα απέστρεψε το βλέμμα και απευθύνθηκε σε κάτι πάνω από το κεφάλι του Αιδεσιμότατου Κάνινγκχαμ. «Υποθέτω ότι θα αναλάβετε το πτώμα, Αιδεσιμότατε. Κάντε ό,τι... ό,τι ήθελε εκείνη να γίνει». Έπειτα χτύπησε τα χέρια του μια φορά, μια συμμαζεμένη, οριστική χειρονομία, και βγήκε από την πίσω πόρτα στην αυλή. Ο Λέστερ, αφού μου έριξε μια ατέλειωτη, επώδυνη ματιά, έτρεξε ξοπίσω του, αφήνοντάς με με τον Αιδεσιμότατο Κάνινγκχαμ, που στέναξε, και τον Τζον Νέιπλς, που συνοφρυώθηκε.

«Ει, εσύ!» μου είπε ο Νέιπλς. «Δεν έχεις έναν αδελφό κάπου εδώ γύρω;»

Ήξερε ότι είχα. Το περασμένο καλοκαίρι, ο Όουεν κι εγώ είχαμε τσακώσει ένα σωρό νερόφιδα και τα βάλουμε, ένα γλιστερό σκονί τη φορά, στο γραμματοκιβώτιο του ιατρού του Νέιπλς. Ήταν μια παιδιάστικη πλακίτσα, όμως είχε εξοργιστεί και ποτέ δεν μας το συγχώρεσε. Ήταν ένας πικρόχολος, θυμωμένος άνθρωπος, που η απογοήτευσή του από τον κόσμο τον είχε κάνει οξύ, ο τύπος του ανθρώπου που στον δρόμο κλοτσούσε σύννεφα χόμα προς την κατεύθυνση των παιδιών απλώς και μόνο επειδή ήξερε ότι λίγους τρόπους είχαν να εκδικηθούν. «Δεν σ' ενδιαφέρει να μάθεις πώς εξέπνευσε η μητέρα σου;» με ρώτησε.

«Νέιπλς!» είπε ο Αιδεσιμότατος Κάνινγκχαμ.

Ο Νέιπλς αγνόησε τον Αιδεσιμότατο Κάνινγκχαμ. «Εκείνα τα κουνούπια που μαζεύονται στο ρέμα σας» συνέχισε. «Η ιατρική μου άποψη είναι ότι φέρουν ένα στέλεχος κινέζικης γρίπης. Τα κουνούπια είναι φορείς ασθενειών, και η μητέρα σου περιφερόταν

σ' έναν βόθρο γεμάτο βακτήρια και προκάλεσε τον ίδιο της τον χαμό». Έγειρε πίσω στην καρέκλα του, ικανοποιημένος, και ρούφηξε την πίπα του. «Κι αν εσύ κι ο αδελφός σου δεν μείνετε μακριά από το ρέμα, θα βρείτε τον ίδιο θάνατο».

Ο Αιδεσιμότατος Κάνινγκχαμ φαινόταν έντρομος. «Σοβαρά, Νέιπλς;» είπε, κι έπειτα, έχοντας εξαντλήσει τις δυνάμεις του με αυτή τη μία επίπληξη, έφυγε κι αυτός από την πίσω πόρτα. Δεν εξεπλάγην, και ελάχιστα περίμενα από αυτόν – όχι απλώς επειδή ήταν ιερέας, αλλά επειδή έδειχνε τόσο αποδυναμωμένος. Είχε τον τύπο του προσώπου που είναι αξιομνημόνευτο γι' αυτά που του λείπουν παρά γι' αυτά που έχει: μάγουλα τόσο λιπόσαρκα και κάτισχνα που έμοιαζε λες και κάποιος είχε πλησιάσει, είχε βγάλει όλο το κρέας με δυο σβέλτες κινήσεις, και μετά τον είχε στείλει στο καλό.

Ο Νέιπλς ανασήκωσε τους ώμους. Σε αντίθεση με τους άλλους, έμοιαζε να μην έχει καμιά διάθεση να φύγει. Ο Όουεν κι εγώ είχαμε προσέξει ότι όταν μιλούσαμε στους ενήλικες σαν να ήταν κάπως αργόστροφοι, έως και κατώτεροι –σαν να ήταν μεπελάδες που είχαμε μάθει να ανεχόμαστε– συχνά απ' το σάστισμά τους μας έδιναν πληροφορίες και μας μιλούσαν με ύφος που κανονικά ποτέ δεν θα χρησιμοποιούσαν σε παιδί. Τέτοιες τεχνικές, ωστόσο, δεν είχαν την ίδια επίδραση στον Νέιπλς: η αλαζονεία του του είχε δώσει μια σταθερότητα που αποδεικνυόταν πολύ άβολη.

«Τι στο διάολο είναι η κινέζικη γρίπη»;

Ο Νέιπλς ξεφύσηξε τον καπνό. «Δεν θα το καταλάβαινες» είπε με αγένεια.

«Νομίζω πως την έβγαλες απ' το μυαλό σου».

«Κι εγώ νομίζω πως είσαι ένα θρασύ παλιόπαιδο. Όπως και ο αδερφός σου».

«Όντως την έβγαλες απ' το μυαλό σου, έτσι;»

«Πρόσεχε, μικρέ».

«Τι είναι όμως;»

Υπήρξαν κι άλλοι τέτοιοι γύροι –εγώ να ρωτώ, ο Νέιπλς να απειλεί– ώσπου τελικά στέναξε και υπέκυψε. «Ένα είδος αερομεταφε-

ρόμενης ασθένειας που εξαπλώνεται από τα κουνούπια. Τη μητέρα σου την τσίμπησε κουνούπι και αρρώστησε και πέθανε». Φαινόταν λογική εξήγηση και σώπασα. Για ένα λεπτό καθίσαμε βουβοί, καθένας μας, φαντάζομαι, αναλογιζόμενος τον κατά κάποιο τρόπο απογοητευτικό χαμό της. Έπειτα όμως ο Νέιπλς θυμήθηκε πως είχε χειραγωγηθεί για να απαντήσει την ερώτησή μου και συνήλθε. «Εκπλήσσομαι που η μητέρα σου δεν αυτοκτόνησε» είπε. «Ένας θεός το ξέρει πως εγώ θα είχα αυτοκτονήσει αν ήμουν γονιός σου». Στα μάτια του άστραφταν ο θρίαμβος και η προσμονή.

Δεν με ενόχλησε αυτό που είπε, πρέπει όμως να πέρασε τη σιωπή μου για πόνο και, ικανοποιημένος, τίναξε τη στάχτη της πίπας του σε μια τακτική μυρμηγκοφωλιά στο τραπέζι και έφυγε από την μπροστινή μας πόρτα, κοπανώντας τη για να κλείσει. Όπως κατέβαινε το μονοπάτι, τον άκουγα που σφύριζε, ώσπου ο ήχος έγινε αχνός και μετά εξαφανίστηκε τελείως, αφήνοντας μόνο το γουργουρητό ενός σμήνους από καλοκαιρινά έντομα. Ήταν η πρώτη φορά που μου μιλούσαν σαν να ήμουν ενήλικας.

Ωστόσο ο Τζον Νέιπλς, αυτός ο επαρχιώτης, ξιπασμένος γιατρός πέμπτης διαλογής, ήταν ο άνθρωπος που στ' αλήθεια μου κίνησε την περιέργεια για τις ασθένειες. Το έκανε αυτό άθελά του –δεν πιστεύω ότι μου είπε για τον θάνατο της μητέρας μου με τόσο ωμό τρόπο επειδή σκόπευε να μου μιλήσει σαν να ήμουν ενήλικας· στην πραγματικότητα, ήταν άνθρωπος μικροπρεπής, βάνουσος, και είμαι βέβαιος ότι δεν επιχειρούσε να κάνει κάτι πέρα απ' το να με συγκλονίσει τόσο, που να κλάψω–, όμως με τη σκληρή, εσφαλμένη του εξήγηση μου πρόσφερε μια πρώτη ματιά στον κόσμο της ασθένειας και στον απαιτητικό, άψογο γρίφο της.

Ακόμα και σ' εκείνη την ηλικία, τον Όουεν τον ενδιέφεραν οι λέξεις: διάβαζε λεξικά και κάθε λογής βιβλία και λάτρευε όλων των ειδών τα λεκτικά παιχνίδια – αναγραμματισμούς, λογοπαίγνια, καρκινικές γραφές. Μπορούσε να διασκεδάξει όλη μέρα με

σειρές από ομοιοκαταληξίες που είχε ανακαλύψει ή δημιουργήσει. Και παρότι και εγώ απολάμβανα το διάβασμα, ποτέ δεν αγάπησα την ενασχόληση με τη γλώσσα όπως την αγαπούσε ο Όουεν. Αυτό, επειδή για μένα, η γλώσσα δεν είχε δική της ενδογενή ευφυΐα – την είχε πλάσει ο άνθρωπος και της έδινε νόημα ο άνθρωπος, και επομένως το έξυπνο γράψιμο συχνά δεν μου φαινόταν κάτι πολύ περισσότερο από ένα κινέζικο κουτί με τρικ. Οι συγγραφείς εγκωμιάζονται επειδή έχουν μια δεξιότητα σε κάτι φτιαχτό, κάτι που μπορεί να αλλάξει ή να χειραγωγηθεί κατά βούληση· γιατί όμως αυτή η μεγέθυνση μιας ανθρώπινης κατασκευής θεωρείται πράξη ευφυΐας; Ίσως όμως να μη βγαίνει νόημα απ' τα παραπάνω, οπότε ας το θέσω διαφορετικά: η γλώσσα δεν έχει εγγενή μυστικά.

Η επιστήμη όμως, συγκεκριμένα η επιστήμη της ασθένειας, ήταν όλο λαχταριστά μυστικά, σκοτεινούς γλοιώδεις θύλακες μυστηρίου. Η γλώσσα μπορούσε να παρανοηθεί, να παρερμηνευθεί, οι κανόνες της επιβεβλημένοι ή αγνοημένοι από καπρίτσιο. Δεν υπήρχε πειθαρχία σ' αυτήν. Έμοιαζε μερικές φορές σαν παιχνίδι φτιαγμένο από τον άνθρωπο για να διασκεδάσει, όπως έκανε ο Όουεν. Μια ασθένεια όμως, ένας ιός, ένα τρεμάμενο νήμα βακτηρίων, υπήρχαν με ή χωρίς τον άνθρωπο, και σε εμάς εναπόκειτο η κατανόηση των μυστικών τους.

Ο Τζον Νέιπλς, βεβαίως, δεν σκεφτόταν για την ασθένεια κατ' αυτόν τον τρόπο (μια ασφαλής ένδειξη ενός αδύναμου νου είναι ο γιατρός που επιμένει πως στον ασθενή, και όχι στην ασθένεια, είναι που πρέπει να επικεντρώνει κανείς τις προσπάθειές του), όμως του αναγνωρίζω πως εμφανίστηκε στη ζωή μου σαν μια προειδοποιητική φιγούρα, το είδος του ανθρώπου με τον οποίο θα αλληλεπιδρούσα τώρα αν δεν είχα επιλέξει να ακολουθήσω την ερευνητική ιατρική. Ήδη τότε ήξερα ότι δεν θα με ικανοποιούσαν οι ατελείς εξηγήσεις. Απλούστατα παραήμουν ανυπόμονος.

* * *

Το 1950, ο Νόρτον Περίνα, ένας νεαρός γιατρός, συμφωνεί να συνοδεύσει τον ανθρωπολόγο Πολ Τάλεντ σε μια αποστολή στο απομακρυσμένο νησί Ιβουΐβου της Μικρονησίας, σε αναζήτηση μιας φημοιλογούμενης χαμένης φυλής. Επιτυχάνουν: Δεν βρίσκουν μονάχα τη φυλή αηλιά και μια ομάδα δασόβιων που τους βαφτίζουν «ονειροβάτες» και οι οποίοι αποδεικνύεται πως είναι εξαιρετικά μακρόβιοι μα και ανοϊκοί. Ο Περίνα υποψιάζεται πως η πηγή της μακροζωίας τους είναι μια δυσεύρετη χελώνα· μην μπορώντας να αντισταθεί στην πιθανότητα της αιώνιας ζωής, σκοτώνει μια χελώνα και περνάει πλαθραία το κρέας της στις ΗΠΑ. Αποδεικνύει την υπόθεσή του επιστημονικά, κερδίζοντας παγκόσμια φήμη και το βραβείο Νόμπελ, σύντομα όμως ανακαλύπτει ότι αυτή η θαυματουργή ιδιότητα έχει ένα φρικτό τίμημα...

Η εξουσία και η κατάχρησή της είναι στην καρδιά αυτού του υπέροχα γραμμένου ντεμπούτου. Εντυπωσιακό και εξόχως απολαυστικό.

Guardian

Δοσμένο με τη μορφή των απομνημονευμάτων του βαθιά αντιπαθητικού γιατρού Περίνα, το βιβλίο κάνει ακαταμάχητη την καταβύθιση στο μυαλό αυτού του ευφυούς, αλλά διεφθαρμένου άντρα. Και σου αφήνει μια μικρή ανησυχία που απόλαυσες μια τόσο παράδοξη αλλά εξαιρετικά ειπωμένη ιστορία. Το βιβλίο είναι μια συμφωνία σύνθετων θεμάτων που γίνονται προσिता χάρη στην καθαρή ποίηση της γραφής της Γιαναγκικάρα.

Daily Mail

Μες στο σασπένς. Χάρη στην πλούσια, αριστοτεχνική πρόζα της Γιαναγκικάρα, δεν μπορείς να το αφήσεις απ' τα χέρια σου... Πρόκειται για συγγραφέα άξια θαυμασμού.

New York Times

ISBN:978-618-03-1539-4

9 786180 315394

ΒΟΗΘ. ΚΩΔ. ΜΗΧ/ΣΗΣ 81539